

УДК [378.091.312:004.77]-057.87

І. І. Остапйовська

м. Луцьк

shuhlyadka@ukr.net

НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ ІНТЕРНЕТУ НА СТУДЕТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Результати опубліковані у статті базуються на дослідженні навчальної (у тому числі і проходження практик) та наукової діяльності студентів спеціальності «Початкова освіта» педагогічного інституту Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Було виявлено та актуалізовано негативні впливи використання Інтернету на формування особистості майбутніх учителів початкових класів, їх професійні якості у процесі навчання (у тому числі – під час самостійної і наукової роботи, проходження практик).

Ключові слова: *Інтернет, педагог, початкова школа, негативний вплив Інтернету.*

Двадцять перше століття можна справедливо назвати ерою інформації та комп'ютерних технологій. Сьогодні важко навіть уявити галузь людської життєдіяльності, яка б не була пов'язана з нею. Тому для успішної соціалізації нашим сучасникам потрібно бути інформаційно компетентними. Інформаційна компетентність (інформаційно-комунікаційна компетентність) – це одна із ключових компетентностей, якими повинна володіти сучасна людина. Разом із тим, глобальна інформатизація усіх ділянок і рівнів людського буття значно впливає на формування світогляду та морально-етичної сфери особистості. Таким чином, практично необмежена кількість різноманітної за змістовим наповненням, формою подачі та методами і засобами опрацювання інформація відчутно впливає на формування сучасної особистості в цілому, причому він

вплив може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Важливою його складовою є глобальна комп'ютерна мережа Інтернет. Безперечно, використання її ресурсів та можливостей значно полегшує життя наших сучасників, проте з плином часу значно зросла кількість Інтернет-чинників, які можуть спричинити значний негативний вплив на формування різноманітних особистісних якостей людини.

Не тільки основна знаннева та навикова база, але й більшість особистісних утворень розпочинають активно формуватися у школі, а їх основні положення подаються у молодших класах. Таким чином те, на скільки успішно у майбутньому особистість зуміє освоїти та використовувати у повсякденному житті не тільки власні знання, уміння та навички, але й те, як вона сприйматиме світ та себе у ньому, які переконання і моделі поведінки засвоїть значною мірою залежить від учителів початкових класів. Тому сучасному педагогу необхідно бути не тільки висококваліфікованим професіоналом, але й слугувати прикладом для наслідування зразків поведінки у різноманітних життєвих ситуаціях. Отже постає питання дослідити та виявити існуючі фактори негативного впливу на формування особистості майбутнього вчителя початкових класів, зосередивши увагу на так званих Інтернет-чинниках.

Основи досліджень використання комп'ютерної техніки та інформатики в освіті належать А. Єршову, І. Роберт, Ю. Машбіцу. На сьогодні значний вклад у дослідження процесів інформатизації в освіті зробили М. Жалдак та В. Кремень. Технологічний підхід під час використання останніх досягнень комп'ютерної науки та техніки – нові інформаційні технології навчання (освіти) досліджували Н. Волкова, Н. Дудник, К. Нісімчук, О. Пехота, М. Чепіль, Е. Федорчук та ін.

Метою нашого дослідження є актуалізувати та дослідити сучасні особливості негативного впливу Інтернету на формування особистості майбутніх учителів початкових класів у процесі їх навчання. Для досягнення сформульованої мети нами було поставлено і вирішено наступні завдання:

1) проаналізовано наукові праці та досвід навчально-виховної діяльності присвячені застосуванню сучасних інформаційних технологій в освіті; 2) узагальнено різноманітні аспекти впливу ресурсів всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет на формування особистості (введено і означено термін «Інтернет-чинники»); 3) проаналізовано можливі причини формування негативних особистісних якостей у студентів-майбутніх учителів початкової школи, які виникають під впливом Інтернет-чинників, і подано загальні рекомендації для їх профілактики.

Сьогодні важко навіть уявити будь-який навчальний заклад без використання останніх досягнень комп'ютерної науки та техніки. Їх застосовують не тільки педагоги як ефективні засоби підвищення інтенсивності та ефективності навчально-виховного процесу, здобувачі освіти (учні та студенти) у процесі навчання та самостійної освітньої роботи, науковці (для підготовки, організації, проведення та оформлення і презентації результатів досліджень), але й – менеджери освіти (керівники освітніх установ: директори, ректори тощо). Проте, впровадження комп'ютера у царину освіти розпочалось тільки у 70-х роках минулого століття, вони використовувались переважно у вищій школі та ґрунтувалось на принципах програмованого навчання та реалізовувалось засобами автоматизованих навчальних систем (АНС). Передумовою масового запровадження нових технологій навчання, які базуються на використанні останніх досягнень комп'ютерної науки та техніки, прийнято вважати прийняту у 1985 р. урядову постанову «Про заходи щодо забезпечення комп'ютерної грамотності учнів середніх навчальних закладів і широкого впровадження електронно-обчислювальної техніки в навчальний процес». Для виконання цієї постанови багато вчителів точних наук (математики, фізики) пройшли підвищення кваліфікації, яка включала обов'язкове навчання інформатики та комп'ютерної техніки, а у вищих навчальних закладах відкривались спеціальності педагогів-інформатиків та готувались відповідні навчальні дисципліни. З подальшим удосконаленням комп'ютерних технологій, розширенням сфер їх проникнення у людське буття

та збільшення обсягів інформації, яка циркулює у суспільстві, виникла нагальна потреба в розробці змісту та поняттєвого апарату освіти, які б забезпечували підготовку особистостей здатних успішно соціалізовуватись за даних умов. Таким чином до широкого вжитку увійшли такі терміни як: «інформатизація суспільства», «інформатизація освіти», «нова інформаційна технологія» та ін. (згідно Концепції інформатизації освіти, 1988 р.) [1, 164].

Із інтенсифікацією процесу інформатизації освіти, яка передбачає цілу низку соціально-педагогічних перетворень, пов'язаних із насиченням освітніх систем різноманітною інформаційною продукцією, засобами і відповідними їм технологіями, впровадження у всі освітні заклади інформаційних засобів, що ґрунтуються на останніх досягненнях комп'ютерної науки та техніки, а також інформаційної продукції і педагогічних технологій, які базуються на цих засобах [3, 149]. Вона зумовлена розширенням обсягу та поглибленням змісту система знань, котра стосується пошуку, вироблення, отримання, передачі, перетворення, зберігання, пошуку практичного застосування інформації у найрізноманітніших її видах у природі, суспільстві, техносфері тощо. Інформатизація освіти вимагає, в першу чергу, зміни мети і змісту навчання, які, як зазначає О. Пехота, відбувається у трьох напрямках:

I) напрям, пов'язаний із становленням навчальних дисциплін, які забезпечують підготовку учнів у галузі інформатики;

II) напрям пов'язаний із активним використанням комп'ютерів і комп'ютерних мереж в усіх галузях людської життєдіяльності та зміною предметного змісту всіх навчальних дисциплін на всіх рівнях освіти;

III) напрям пов'язаний із впливом глобальної інформатизації на мету навчання [1, 167].

Слід зазначити, що використання останніх досягнень у галузі інформатики, інформаційних технологій, комп'ютерних комунікацій (мережєвих технологій) тощо спричиняє цілу низку як позитивних, так і негативних впливів на усіх учасників освітнього процесу. Згідно мети нашого дослідження детальніше зупинимось на II-му напрямі зміни мети і змісту

навчання. Зокрема розглянемо особливості використання глобальної комп'ютерної мережі Інтернет студентами спеціальності «Початкова освіта» та її вплив на формування особистості майбутніх учителів молодших класів, зокрема – можливі негативні аспекти. Наведені нижче результати були отримані нами у результаті проведення лонгітюдного спостереження за навчальною (у тому числі – самостійною), науковою діяльністю студентів, підготовкою та проходженням ними педагогічних практик різного типу, бесід, анкетувань.

Розглядаючи вплив Інтернету на формування особистісних і професійних якостей майбутніх учителів I–IV класів, означимо поняття «Інтернет-чинники» та «Інтернет-чинники впливу».

Інтернет-чинник – це сукупність технічного та програмного забезпечення, яке забезпечує користувачеві доступ до мережі, використання наявних у ній та створення нових ресурсів, інформації представленій у різному вигляді (текстова, звукова, відео, анімація тощо) та сервісів мережі (пошукові системи, сайти, бази даних, електронна пошта, засоби онлайн і офлайн спілкування тощо).

Інтернет-чинники впливу – сукупність Інтернет-чинників, які спричиняють позитивні або негативні зміни у структурі особистості.

На сьогодні практично кожен студент має можливість користуватись Інтернетом у навчальних закладах, вдома, комп'ютерних клубах, бібліотеках тощо і значна частина використовує ці можливості. Так, за результатами проведеного протягом 2011/12–2014/15 навчальних років анкетування серед студентів спеціальності «Початкова освіта» денної та заочної форм навчання педагогічного інституту Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, у якому взяло участь 326 студентів I–VI курсів, було встановлено, що 272 студенти (83,44%) користуються Інтернетом (зокрема – мобільним) [2]. Аналізуючи причини та наслідки негативного впливу Інтернету на майбутніх учителів молодших класів ми будемо базуватись на потребах, які спонукають студентів до використання Інтернету для вирішення власних (у першу чергу – освітніх завдань). Розглянемо три групи потреб: 1) необхідність

у доступі до різноманітної інформації та засобів її обробки; 2) задоволення потреби у спілкуванні; 3) потреба у самоактуалізації та самоствердженні. Використання Інтернет-чинників для задоволення кожної із вище вказаних груп може спричиняти як позитивний, так і негативний вплив. Розглянемо їх детальніше.

1. Задоволення потреби у доступі до різноманітної інформації та засобів її обробки. Сьогодні дедалі справедливішим стає твердження: «У Інтернеті є все, а якщо цього немає в Інтернеті, то воно не існує взагалі». Дійсно, сьогодні у глобальній мережі можна знайти значні об'єми інформації із найрізноманітніших сфер науки, техніки, культури, соціального і політичного життя суспільства тощо, відомості про різноманітні послуги, купівлю-продаж товарів, можливості заробітку і тому подібні дані. Також у Інтернеті можна отримати або використовувати безпосередньо велику кількість програмних засобів для різноманітної роботи з інформацією (редактори різних типів, програми-перекладачі, прикладне програмне забезпечення для конвертації інформації, антивірусні та архіваційні програми тощо). Така легкодоступність як самої інформації, так і засобів роботи є дієвим Інтернет-чинником впливу на студента, який може стати причиною цілої низки негативних наслідків. Серед них виділимо:

1) формування легковажного, несерйозного ставлення до навчання. У студентів може сформуватися думка про те, що для отримання ґрунтовних знань, формування та розвитку певних професійних умінь та навичок достатньо просто увійти в Інтернет та знайти у ньому потрібну інформацію і, за наявності необхідності та бажання, провести її обробку із використанням потрібних засобів.

2) регрес у сферах культури праці та навчальної діяльності (або їх несформованість). У першу чергу він виражається у невмінні правильно розпланувати свою діяльність: студент виділяє недостатню кількість часу на опрацювання певної інформації, виконання конкретного завдання. Наслідком цього часто також є неналежне виконання і оформлення результатів проведеної

роботи. Яскравим прикладом є використання програм-перекладачів: більшість із них перекладає тексти дослівно не враховуючи зміст, тому трапляються курйозні випадки на зразок перекладу з російської мови речення «На деревах набухли почки», в українському варіанті отримали: «На деревах набубнявіли нирки (замість бруньки)».

3) формування неякісної інформаційно-навичкової бази. В наш час у глобальній комп'ютерній мережі міститься величезний об'єм інформації, проте вона не завжди є коректною, актуальною, своєчасною. На жаль, на сьогодні не існує ефективних засобів, які б дозволяли контролювати якість наявних інформаційних Інтернет-ресурсів. Тому часто трапляються ситуації, коли засвоєні із використанням знайденої у мережі інформації знання є хибними, а завдання – виконані невірно. Особливо часто у такі ситуації потрапляють студенти, у яких недостатньо сформовані логічне та критичне мислення та низький рівень загальних знань із навчальних предметів. Так, у процесі спостереження за навчальною діяльністю студентів ми стикались із випадками, коли готуючи інформаційну картку про життя і творчість Дж. Байрона студент розмістив для ілюстрації матеріалу портрет Данте (помилка сталась через те, що відомості були взяті з різних сайтів: на одному з них знаходились біографічні відомості письменників, а на іншому – портрети; через низький рівень знань студента та несформованість логічного і критичного мислення студентів не вдалось правильно скласти інформаційні складові).

4) засвоєння та пропагування у власному житті невірних морально-етичних цінностей та моделей соціальної поведінки. Під час роботи в Інтернеті студент може зустрітись із інформацією у різних видах (текстах, відео, анімації, графіці тощо), яка пропагує жорстокість, насильство, расову та національну неприязнь, моделі асоціальної і аморальної поведінки. Причому небезпеку становлять не тільки відомості, із якими можна зустрітись під час навігації всесвітньою павутиною, але й повідомлення, які надходять на електронну пошту або залишаються на сторінках у соціальних мережах.

2. Задоволення потреби у спілкуванні. Спілкування – одна із важливих

потреб людини. Виникнення комп'ютерних мереж, зокрема – глобальних, відкрило цілком нові можливості для його проведення. Згідно результатів спостережень фахівців проведених наприкінці ХХ – початку ХХІ століття вітчизняними вченими, робота в комп'ютерних мережах активізує потребу учнів та студентів бути членом суспільства. Відзначається поліпшення письменності і розвитку мовлення через телекомунікаційне спілкування, підвищення їхнього інтересу до навчання і, як наслідок, загальне зростання успішності [1, 175–176]. Взавши до уваги власні спостереження та результати бесід, ми встановили, що сьогодні цей висновок є вірним тільки частково. Дійсно, використовуючи засоби Інтернету студенти отримують можливість спілкуватись між собою та педагогами у процесі навчання та приватно. Вони використовуючи можливості передавати інформацію різного виду та у різних часових режимах (з урахуванням часу – онлайн (чати, конференції тощо) та без урахування часу – офлайн (електронна пошта, форуми, блоги тощо)). Проте таке узвичаєння мережевого спілкування сьогодні часто є причиною виникнення цілої низки негативних впливів на особистість майбутнього педагога-початківця. Серед них виділимо:

1) зниження культури мовлення, грамотності і загальної культури спілкування у цілому. Причинами таких негативних явищ є: а) умисне використання граматично неправильних мовленнєвих конструкцій, русизмів, ненормативної лексики тощо; б) культивування у приватному спілкуванні своєрідного «мережевого суржика» (слів та словосполучень або комбінацій знаків, які використовують для позначення певних понять; в) недотримання правил культури спілкування. На жаль, трапляються випадки, коли увійшовши до групи, яка у своєму спілкуванні використовувала повністю або частково зазначені вище відхилення від правил та норм мовлення і спілкування, студент переносив подібну манеру комунікації і у процес реального спілкування із оточуючими.

2) переживання стресових ситуацій (у крайніх випадках – розлади психіки) як наслідок мережевого хуліганства і насильства. Через низькі

можливості захисту приватної інформації та власних Інтернет-ресурсів (сторінок у соціальних мережах, приватних електронних поштових скриньок тощо) частина студентів зазнає періодичних або довготривалих (постійних) нападів мережеских хуліганів або піддається мережевому насильству. Результатами діяльності Інтернет-хуліганів є, як правило, псування розміщеної на приватних ресурсах інформації, розсилка спаму або інфікованих файлів. Більш жорстокою є діяльність осіб, які займаються мережеским насильством; вони здійснюють різноманітні дії, які можуть зашкодити як репутації, так і психічному та навіть фізичному здоров'ю їх жертви: нелегальне оприлюднення закритої приватної інформації, свідомо публікація неправдивих компрометуючих відомостей (наклепи), образи та погрози тощо. Інколи внаслідок їх діяльності можуть розвинути почуття тривожності, різноманітні фобії, відчуття власної незахищеності, трапляються, навіть, серйозні нервові розлади. Також бувають випадки, коли особи, які зазнавали впливу Інтернет-хуліганства та мережевого насильства самі починали його практикувати.

3) пропагування та проведення мережевого хуліганства і насильства. Дана діяльність, як правило спричиняється зовнішніми факторами: особливостями виховання та світогляду особистості; шкідлива діяльність у мережі для утвердження себе серед свого оточення, так би мовити – «за компанію»; як відповідь на хуліганські та насильницькі дії; як результат зовнішніх мотиваторів (зразків поведінки оточуючих, книг, фільмів, відео роликів тощо). Така своєрідна комунікаційна діяльність у мережі часто відображається на формуванні негативних рис характеру і зверхній, не толерантній, неадекватній їй, інколи, жорсткій поведінці у реальному спілкуванні.

3. Задоволення потреби у самоактуалізації та самоствердженні. Звичайно існує значна кількість Інтернет-чинників, які дозволяють самоствердитись, як безпосередньо в межах комп'ютерної мережі, так і опосередковано використовуючи її засоби. Детальніше зупинимось на негативних наслідках задоволення цієї потреби. Крім уже описаних вище Інтернет-хуліганства мережевого насильства, актуалізації і самоствердженню сприяють ведення

сторінок у соціальних мережах, участь у віртуальних співдружностях (групах), захоплення мережевими комп'ютерними іграми (особливо онлайн-іграми). Негативного забарвлення дані чинники набувають, коли вони перетворюються у життєву необхідність, спричиняють залежність. У результаті прогресування цієї залежності студент втрачає зв'язок із реальністю, у нього відбувається переорієнтація життєвих цінностей згідно його мережевого «світу», виконання дій у мережі, які сприяють підвищенню авторитету серед відповідного Інтернет-оточення (отримання більшої кількості коментарів, вищих оцінок у соціальних мережах, вищих рівнів чи досягнень у іграх тощо) заміняють прагнення досягнути більших успіхів у реальному житті, спричиняють зниження бажання удосконалюватись, розвиватись, заважають адекватно сприймати дійсність та адекватно реагувати на різні життєві ситуації.

Узагальнивши наслідки негативного впливу Інтернет-чинників на формування особистості майбутніх учителів початкових класів та проаналізувавши причини їх виникнення ми сформулювали наступні загальні рекомендації для їх профілактики та корекції. Із цією метою доцільно застосовувати дієву мотивацію до проведення самостійної навчально-пошукової і дослідницької діяльності (наприклад: мотивувати власним прикладом, стимулювати створенням ситуації успіху від оприлюднення результатів тощо); спонукати до поглиблення інформаційної та навикової баз із навчальних предметів і формувати навички логічного і критичного мислення; формувати культуру мовлення і поведінки у цілому та прагнення свідомо їх дотримуватись у процесі спілкування; сприяти формуванню світогляду, який базується на загальноприйнятих моральних і етичних нормах, і вольових якостей студента. Слід зазначити, що вибирати форми і методи, завдяки яким можна виконати сформульовані рекомендації, складно, оскільки потрібно обов'язково враховувати мету і завдання у кожному конкретному випадку, особливості кожного конкретного студента і групи в цілому, технічний і методичний потенціал навчального закладу, власної педагогічний стиль і рівень професійної компетентності тощо.

Проведене дослідження дало підстави констатувати, що із підвищенням доступності Інтернету та збільшенням кількості і змістового наповнення його ресурсів значно зросла кількість не тільки позитивних, але й негативних наслідків впливу різноманітних Інтернет-чинників на студентів педагогічних спеціальностей. Було виявлено перспективні напрямки подальшої роботи, серед яких можна виділити розробку методики запобігання і усунення Інтернет-залежності у процесі навчання, технологію створення мотивації стимулювання ефективного (запобігання плагіату, критичного підходу до отриманої інформації, творчого її подання тощо) використання ресурсів глобальної комп'ютерної мережі.

Список використаних джерел

1. Освітні технології : Навч-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; За ред. О. М. Пехоти. – К. : Видавництво А.С.К., 2003. – 255 с.
2. Остапйовська І. І. Аналіз динаміки пріоритетної оцінки проблематики використання сучасних інформаційних технологій навчання майбутніми учителями молодших класів / Ірина Ігорівна Остапйовська // Проблемы современного педагогического образования. Сер. : Педагогика и психология : Сборник статей. – Ялта : РИО КГУ, 2014. – Вып. 46. – Ч. 5. – С. 148–154.
3. Український педагогічний словник / [упор. С. У. Гончаренко]. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.

I. I. Ostapovska

Lutsk

NEGATIVE INFLUENCING OF THE INTERNET ON STUDETS OF PEDAGOGICAL SPECIALITIES IN THE PROCESS OF TEACHING

The results published in the article are based on research of educational (including passing of practices) and scientific activity of students of specialty

«Primary education» of pedagogical college of the Lesya Ukrainka Eastern European National University. It was discovered and actualized negative influencing from the use of the Internet on forming of personality of future teachers of initial classes and their professional qualities in the process of teaching (including – during independent and scientific work, passing of practices).

Key words: *Internet, teacher, primary school, negative influencing of the Internet.*

И. И. Остапйовская

г. Луцк

НЕГАТИВНОЕ ВЛИЯНИЕ ИНТЕРНЕТА НА СТУДЕТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ

Результаты опубликованные в статье базируются на исследовании учебной (в том числе и прохождение практик) и научной деятельности студентов специальности «Начальное образование» педагогического института Восточноевропейского национального университета имени Леси Украинки. Были обнаружены и актуализированы негативные влияния от использования Интернета на формирование личности будущих учителей начальных классов и их профессиональные качества в процессе обучения (в том числе – во время самостоятельной и научной работы, прохождение практик).

Ключевые слова: *Интернет, педагог, начальная школа, негативное влияние Интернета.*

Стаття надійшла до редколегії 12.02.2015